

Науково-аналітичний звіт
за результатами проведення всеукраїнського конкурсу
«Учитель року – 2017» у номінації «Музичне мистецтво»

Третій (заключний) тур конкурсу «Учитель року – 2017» у номінації «Музичне мистецтво» відбувся з 21 по 28 квітня 2017 року в м. Житомир.

Відбірковий та фінальний етапи заключного туру конкурсу проходили в очній формі послідовно один за одним з 21 по 28 квітня 2017 року. Відбірковий етап (21-23.04.2017) включав такі конкурсні випробування: «Тестування з фахової майстерності», «Майстер-клас», «Практична робота». За результатами етапу було визначено 12 учасників, які продовжили участь у конкурсних змаганнях фінального етапу (24-27.04.2017): «Урок», «Захист навчального проекту», «Експертиза підручника».

З огляду на специфіку номінації першим протоколом засідання журі було уточнено регламент кожного випробування та особливості організації. Для проведення випробування «Практична робота» конкурсантів шляхом жеребкування було розподілено на дві групи; для випробувань «Урок» та «Навчальний проект» - на три групи.

Конкурсне випробування «Тестування з фахової майстерності»

Конкурсне випробування «Тестування з фахової майстерності» ставило за мету перевірити знання конкурсантів з фаху, методики викладання предмета, психології та педагогіки.

Випробування проводилося у форматі комп'ютерного тестування (40 позицій, які охоплювали завдання з вибором однієї або декількох відповідей із запропонованих, встановлення відповідності логічно-пов'язаних пар, встановлення правильної послідовності, завдання відкритої форми з короткою відповіддю).

Тести містили групи завдань: 15 – психологія і загальна педагогіка, 5 – мистецька педагогіка і методика викладання музичного мистецтва, 20 – питання з фаху, в тому числі такі, які входять до шкільної програми.

Такий розподіл завдань зумовлювався специфікою викладання мистецьких дисциплін, а саме: особливістю завдань з фаху було те, що такі завдання охоплювали підготовку вчителя як з музичного, так і з інших видів мистецтва (образотворче мистецтво, кіно, театр, архітектура), а також аудіо-музичну вікторину, якою виявлялися знання музичного матеріалу.

По закінченню випробування конкурсанти відмітили цікавий і доцільний добір тестових завдань.

Правильну відповідь усіх конкурсантів було подано лише на 3 питання, котрі пов'язані з обізнаністю у сфері різних видів мистецтва (крім профільного – музики, це живопис, архітектура, кіно). Ці запитання відповідали вимогам навчальних програм щодо формування цілісного художнього світогляду, розвитку асоціативності учнів, встановлення міжпредметних зв'язків, формування міжпредметних художньо-естетичних компетентностей.

Завданнями з високою кількістю правильних відповідей конкурсантів (понад 75 %), стали такі, що пов'язані зі знанням загальної педагогіки, методики музичного навчання, а також завдання з фаху на встановлення відповідності.

Найскладнішими виявилися завдання з психології (32 % правильних відповідей).

Завдань, які не виконав жоден конкурсант, не було.

Результати тестових випробувань засвідчили, що найбільша кількість учасників (52 %) продемонстрували достатній рівень компетентності за цим випробуванням, середній рівень продемонстрували лише 4 % конкурсантів. Позитивом є те, що високий рівень продемонструвала досить значна кількість конкурсантів (44 %), у той час, як конкурсантів з низьким рівнем цим випробуванням не виявлено.

Найбільш «проблемні» питання зумовлюють висновок-рекомендацію методистам системи післядипломної педагогічної освіти щодо посилення уваги до вдосконалення знань вчителів музичного мистецтва у сфері інших видів мистецтва; музичної психології, а також періодичного оновлення знань творів музичної спадщини.

Лідерами у цьому випробуванні, які правильно виконали понад 75 % завдань, стали: Л.С.Боднарюк (95 %, Закарпатська обл.), О.Ф.Пітенко (91 %, Черкаська обл.), О.М.Лашина (84 %, Полтавська обл.), Ю. З. Гамрекелі (84 %, Дніпропетровська обл.), Р.С.Болсуновський (83 %, Житомирська обл.), Н.О.Бойко (82%, Волинська обл.), Л.В.Буланенко (80% Чернігівська обл.), К.М.Гірчак (79 %, Миколаївська обл.), Л.М.Гринишина (79 %, Хмельницька обл.), В.В.Сіра (77 %, Харківська обл.), Н.А.Скакун (76 %, Херсонська обл.).

Конкурсне випробування «Майстер-клас»

Конкурсне випробування «Майстер-клас» ставило за мету оцінити методичну майстерність конкурсанта, його вміння транслювати власний досвід.

Журі мало можливість завчасно (дистанційно) і докладно ознайомитися з відеозаписами (кожен до 30 хв.) майстер-класів усіх учасників (1 частина випробування) і визначити коло запитань для співбесіди з кожним учасником (2 частина випробування, тривалість до 15 хв.).

Оцінка виставлялася як узагальнена за результатами обох частин випробування. Слід зазначити, що, переважно, оцінка за дистанційним етапом суттєво коригувалася в бік підвищення або підтверджувалася.

Оцінювалося вміння конкурсанта обґрунтувати актуальність обраної проблеми, володіння прийомами активізації аудиторії, комунікативні здібності, володіння предметним тезаурусом; окрема увага журі зверталася на доцільність і методичну грамотність у застосуванні мультимедійних засобів, що принципово для уроків музичного мистецтва, які потребують володіння сучасним учителем ІКТ для організації різних видів музичної діяльності і для встановлення між предметних зв'язків. Оригінальність проведення майстер-класу як позиція оцінювання є важливою з огляду на специфіку музичного

мистецтва як засобу виховання творчої особистості учнів і віддзеркалення креативності самого вчителя.

Результати випробування «Майстер-клас» засвідчили в цілому значний творчий потенціал конкурсантів, володіння різноманітними методами навчання музичного мистецтва, уміння обґрунтувати доцільність художньо-педагогічних технологій, методик, способів, прийомів, різних видів роботи з учнями, які демонструвалися.

Узагальнено тематика майстер-класів конкурсантів розкривала як методичні проблеми навчання музики (розвиток творчих здібностей учнів, використання мультимедійних продуктів на уроках музики, висвітлення методик організації різних видів музичної діяльності на уроках, застосування методів арт-терапії тощо), так і суто виховні аспекти музичного навчання, зокрема національно-патріотичного виховання дітей на основі музичного фольклору.

Значну увагу конкурсантами було приділено розкриттю педагогічних можливостей формування компетентнісної сфери учнів за допомогою засобів музичного мистецтва.

В цілому, обрана конкурсантами тематика «Майстер-класів» засвідчила глибоке розуміння вчителями значущості мистецтва, зокрема музичного у його зв'язках з іншими видами мистецтва, для формування сучасної особистості.

Відповіді конкурсантів на уточнювальні запитання під час співбесіди виявили достатньо високий рівень педагогічної і власне предметної та міжпредметної компетентності вчителів, розвинені комунікативні якості, значний творчий потенціал у предметній (музичній) сфері, артистизм, необхідний для навчання дітей мистецтву. Деякі конкурсанти продемонстрували композиторські здібності. Практично всі учасники конкурсу досягли взаєморозуміння з аудиторією, а отже – цілі «майстер-класу» – здобуття «слухачами» нового методичного досвіду.

Однак, було виявлено і певні труднощі, які вчителі не завжди усвідомлюють у своїй роботі. Передусім, це спостереження стосується розуміння сутності такої форми демонстрації власного досвіду, як майстер-клас», а також недостатньо глибоке осмислення понятійного апарату, що актуалізовано в суспільстві у зв'язку з активним процесом реформування школи (розуміння педагогічних механізмів формування ціннісних орієнтацій, компетентнісної сфери тощо).

Зазначене зумовлює висновок-рекомендацію методистам системи післядипломної педагогічної освіти щодо проведення системних практико-орієнтованих семінарів для вчителів з демонстраційними сесіями, тренінгами тощо.

Найкращими в цьому випробуванні за оцінками журі (з незначними коливаннями в оцінках) стали Л.С.Боднарюк (Закарпатська область), Р.С.Болсуновський (Житомирська область), К.М.Гірчак (Миколаївська область), Т.А.Мельник (Кіровоградська область), О.Ф.Пітенко (Черкаська область), В.В.Сіра (Харківська область), М.В.Трубніков (Одеська область).

Конкурсне випробування «Практична робота»

Конкурсне випробування «Практична робота» ставило за мету перевірити володіння конкурсантами вміннями та навичками вокально-хорової роботи, яка є основоположною формою роботи з учнями на уроках музики; отже володіння нею є суттєвим чинником і показником фахової компетентності вчителя музичного мистецтва.

Оцінювалася компетентність конкурсанта у плануванні роботи над твором, мобільність у коригуванні процесу навчання співу дітей, професійне володіння голосом та музичним інструментом, диригентським жестом; грамотність в інтерпретації твору і грамотність щодо застосування термінології. Суттєвим орієнтиром для оцінювання журі визначило художню результативність певного етапу процесу вокально-хорової роботи, який презентував конкурсант.

Для цього випробування журі визначило коло музичних творів (пісенного жанру), які увійшли до підручників з музичного мистецтва різних авторів для 3-7 класів. Твори обиралися конкурсантами жеребкуванням за одну годину до початку безпосередньої демонстрації роботи з учнівською аудиторією (хоровим колективом або вокальним ансамблем). Конкурсанти забезпечувалися нотним матеріалом. Тривалість демонстрації – 15 хвилин.

Специфікою цього випробування є необхідність користування музичними інструментами (переважно фортепіано або акордеон) як для одночасної індивідуальної підготовки всіх конкурсантів, так і для демонстрації практичної роботи. Фонограми за умовами конкурсу не використовувалися. Це конкурсне випробування проводилось у приміщенні Дитячої музичної школи імені Б. Лятошинського м. Житомира, що має необхідну базу для підготовки учасників до випробування.

Кращими у цьому випробуванні стали: Л.С.Боднарюк (Закарпатська обл.), К.М.Гірчак (Миколаївська обл.), В.В.Сіра (Харківська обл.).

Аналіз результатів цього випробування зумовлює висновок щодо необхідності періодичного проведення для вчителів цільових семінарів-практикумів, відкритих занять видатних майстрів хорового мистецтва з вокально-хорової роботи над твором, питань стильових інтерпретацій творів тощо, що є природною потребою для вчителя музичного мистецтва носія музичної культури суспільства загалом.

У фінал вийшло 12 учасників, які набрали найбільші суми балів за трьома вказаними випробуваннями відбіркового етапу.

Конкурсне випробування «Навчальний проект»

Конкурсне випробування «Навчальний проект» ставило за мету виявити вміння конкурсантів організовувати і спрямовувати дослідницьку і самостійну творчу діяльність учнів у сфері музичного мистецтва. Організація випробування передбачала складання технологічної карти проекту (перший

етап, 2 год.), презентацію технологічної карти та відповіді на запитання журі (другий етап, до 15 хв.).

Проблеми для розроблення технологічних карт навчальних проектів були підготовлені із врахуванням їх актуальності і обиралися кожною групою конкурсантів шляхом жеребкування.

Учителям було запропоновано розробити технологічні карти навчальних проектів на основі таких проблемних напрямів:

«Полікультурна Україна»

«Дорослі і діти: взаєморозуміння через музику»

«Кипить у нас в артеріях сучасність» (Ліна Костенко).

Журі оцінювало вміння конкурсанта встановити відповідність між заданою ключовою проблемою і темою, яку обирав конкурсант, здатність конкурсанта чітко передбачити результативність проекту, а також його розуміння сутності оцінювання результативності; цілісне бачення проекту конкурсантом, що виявлялося в його структурній цілісності, логічності і передбачуваний послідовності виконання.

Характерними труднощами, які постали перед конкурсантами і не всіма з них були усвідомлені під час відповідей на запитання членів журі, виявилися:

- невміння чітко і лаконічно сформулювати мету навчального проекту та конкретизувати її у завданнях;

- ототожнення очікуваних результатів з формою втілення результатів пошукової діяльності учнів (наприклад, як очікуваний результат називалися концерт, підготовка презентацій, збірок пісень, аудіо і відеозаписів тощо);

- формальність у плануванні проектної діяльності, яка виявилася в тому, що конкурсанти не завжди наочно показували специфіку обраної теми проекту і художньо-пізнавальної діяльності учнів під час його виконання;

- недостатнє розуміння того, що має оцінюватися як результат реалізації проекту (а саме зіставлення окреслених завдань і їх досягнень).

Разом з тим, більшість учителів в окремих позиціях представлених проектів продемонстрували власну креативність у виборів тематики, окремих оригінальних форм роботи з учнями тощо.

Нестандартність творчих рішень і завершеність проекту, сумірність і логічність передбачених етапів роботи учнів у його реалізації, відповідність теми проекту заданій проблемі тощо виявили Л.С.Боднарюк (Закарпатська обл.), К.М.Гірчак (Миколаївська обл.).

Конкурсне випробування «Урок»

Конкурсне випробування «Урок» ставило за мету оцінити педагогічну майстерність вчителів і стало найбільш вагомим показником їхніх умінь.

Теми конкурсних уроків відповідали чинній навчальній програмі «Музичне мистецтво. 1-4 класи» та «Мистецтво. 5-9 класи» (змістова лінія «Музичне мистецтво»). Розподіл тем серед конкурсантів здійснювався шляхом жеребкування.

Фіналістам були запропоновані такі теми конкурсних уроків:

для 4 класу: «До Франції на бал і карнавал»; «Світ дитячих ігор»; «танці Польщі та Чехії»;

для 5 класу: «Діалог музики та живопису»: «Народні танці»; «Хорова музика»;

для 6 класу «Етюд у музиці»; «Звучить романс»; «Духовна музика. Меса. Хорал»;

для 7 класу «Популярна музика»; «Знайомтесь – аранжування»; «Обробка народної пісні».

Журі оцінювало предметну компетентність конкурсанта, його вміння окреслити мету і завдання уроку, вибудувати драматургію уроку, добирати оптимальні для досягнення мети методи і форми, доцільно застосовувати ІКТ, грамотно організовувати різні види музичної діяльності учнів, установлювати між предметні зв'язки, зокрема з іншими видами мистецтва. Важливою позицією оцінювання був артистизм самого вчителя, вміння створювати атмосферу творчості й психологічний комфорт кожного учня на уроці тощо.

Практично всі конкурсанти виявили творчий підхід, оригінальність і доцільність вибору різноманітних прийомів організації індивідуальної і групової роботи учнів, активізації пізнавального інтересу учнів.

Найвищі бали за конкурсне випробування «Урок» отримали Боднарюк Л.С. (Закарпатська обл.), Болсуновський Р.С. (Житомирська обл.), Гірчак К.М. (Миколаївська обл.).

На жаль, у ході уроків деяких конкурсантів виявилися ті ж недоліки, що й у демонстрації ними практичної роботи, оскільки вокально-хорова робота є вагомим складником уроку музичного мистецтва. Також досить частими були неточності й помилки, які стосувалися знань з теорії музичного мистецтва, що зумовлює висновок: рекомендувати методистам обласних інститутів післядипломної освіти включати у програми підвищення кваліфікації вчителів спеціальні заняття з відповідної тематики.

Конкурсне випробування «Експертиза підручника»

Під час проведення випробування перевірялось вміння конкурсантів аналізувати навчальний та науково-методичний апарат підручників для загальноосвітніх навчальних закладів.

Для цього випробування було обрано підручник «Музичне мистецтво. 5 клас (автори Л.Аристова, Л.Масол), 4 розділ. Обраний підручник є одним з підручників, за якими працюють вчителі України.

Конкурсанти мали проаналізувати змістовність навчального матеріалу з огляду предметного змісту, його спрямованості на мотивування учнів до пізнання мистецтва і мистецької творчості, співмірність доступності і науковості викладу тексту, методичний апарат, застосований авторами, дотримання гігієнічних норм.

Важливим параметром експертизи був аналіз якості ілюстративного матеріалу, оскільки це невід'ємний складник змісту (репродукції образотворчого мистецтва, фото пам'яток мистецтва тощо). Конкурсанти

мали звернути увагу й оцінити як доцільну кількість, так і художню й технічну якість ілюстрацій, що суттєво впливає на сприймання мистецтва учнями.

Журі оцінювало представлені експертизи за обґрунтованістю позиції, методичною грамотністю конкурсанта та лаконічністю викладу.

Усі конкурсанти послідовно розкривали усі позиції аналізу підручника. Однак, лише деякі з експертів обґрунтували свою думку. Більшість експертиз носило описовий характер. Зустрічались методичні огріхи, особливо щодо висвітлення компетентнісної орієнтованості навчального матеріалу.

Також незначна кількість авторів експертиз продемонстрували недостатнє розуміння функції підручника і методичних матеріалів для вчителя. Формулювання деяких конкурсантів відзначалися загальним і недостатньо конкретизованим щодо рецензованого матеріалу характером.

Журі визначило таких конкурсантів, що подали найбільш обґрунтовану і повну експертизу запропонованого розділу підручника: Боднарюк Л. С. (Закарпатська обл.), Гірчак В.В. (Миколаївська обл.), Кісільчук І.М. (Рівненська обл.), Мельник Т.А. (Кіровоградська обл.), Сіра В.В. (Харківська обл.), Скакун Н.А. (Херсонська обл.).

За результатами всіх випробувань фінального етапу, переможцем конкурсу «Учитель року – 2017» у номінації «Музичне мистецтво» стала Боднарюк Людмила Степанівна, вчитель музичного мистецтва Виноградівської загальноосвітньої школи 1-111 ступенів № 2 Виноградівської районної ради Закарпатської області (88,63 бали).

Лауреатом конкурсу «Учитель року – 2017» у номінації «Музичне мистецтво», що посіла 2 місце, стала Гірчак Катерина Михайлівна, вчитель музичного мистецтва Новофедорівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Березанської районної ради Миколаївської області (77, 75 балів).

Відповідно до результатів фінального етапу третю позицію з однаковою кількістю балів (77,13) посіли учасники Болсуновський Р.С. та Мельник Т.А.

Згідно з п.12 Умов та порядку проведення третього (заключного) туру всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2017» у разі рівної сумарної кількості балів третє місце присуджено учаснику з вищим балом за конкурсне випробування «Урок» - Болсуновському Роману Сергійовичу, вчителю музичного мистецтва Денишівської загальноосвітньої школи 1-111 ступенів імені В.Г.Бондарчука Тетерівської сільської ради Житомирського району Житомирської області.

Голова журі, завідувач лабораторії
естетичного виховання і мистецької
освіти Інституту проблем виховання
НАПН України, доктор педагогічних наук

О. А. Комаровська